

Dr. Andrej Gosar

SOSEDSTVO V NOVODOBNI INDUSTRIJSKI NASELBINI

krčenju gozdov in pridobivanju plodne zemlje, skupna obramba
 pred divjimi zvermi, in sovražniki vzrokom in razlogom, zaradi katerih
 so se ljudje skupno naseljevali, in prvotnim ~~razmeram~~
 so se pozneje pridružile še različne druge okolnosti, ki so dale sosesstvu poseben smisel in pomen. Pa za vsak naj omenim le običajni način preprostega obdelovanja zemlje vsako leto eno, pa načinu treh polj, od katerih se prvo obseje z ozimno, drugo pa z jaro setvijo, medtem ko je tretji del polja ledina in rabi za pašo. Pa način obdelovanja vsaki soseski Ker se morajo ob takem obdelovanju omenjena tri polja vsako leto menjavati, tako da sledi ozimni sestvi prihodnje leto jara naslednje leto, tev, tej pa ledina, tako zvano kolobarjenje se je iz tega skoraj nujno razvil v vsaki soseski posebej razvil nekaj agrarni kolektivizem, ki je obstojal v tem, da je vsak posestnik skupnem ozimno in jaro sestev vsako leto svoj delež, katerega pa je tako obdelati, kakor so ga obdelali vsi drugi. Paša je bila povsem naravno skupna. Pa ko se je v teh preprostih razmerah, ki pa segajo zlasti ponekod, daleč v novejšo dobo, razvila

iz sosedstva najtesnejša medsebojna povezanost in ~~zavestna~~
 odvisnost vseh sosesčanov. Ta ~~medsebojna~~ povezanost in skup-
 nost je bila tem večja, ker ^{so imeli v starim preprostem} je takratni način življenja ^{imela vsako vlogo} ~~in vseh~~ ~~tradicionalni~~ ~~vpliv različni~~ ~~stredem~~ ~~so~~
~~ji~~ ~~tradicionalnimi~~ / običaji in navadami, ki ~~so~~ spremljale vse
 spremembe in
 važnejše / dogodke ~~xx življenjskih priložnostih človeka / rojstev, x~~
~~porok, smrti / kakor tudi~~ v teku posameznega leta / n. pr. nastop
 glavnih letnih časov, košnja, žetev, mlatev, praznovanje različnih
 praznikov itd. / kakor zlasti tudi ~~važnejše~~ / dogodke v življenju
 posameznega človeka / n. pr. rojstvo in krst, poroka, smrt itd. / ^{Si tradicionalni}
 ljudi v vseh važnejših ~~tradicionalnih~~ prilikah njihovega življenja ^{običaji in us-}
~~ta~~ tako rekoč prisilili da so s svojimi sosesčani ~~xx~~ delili ^{rade so}
 veselje in žalost, oziroma da so skupno ali vsaj hkrati z
 drugimi ~~xx~~ z njimi na enak način praz-
 novali različne dogodke, praznike itd.

Pa tudi pozneje, ko so te tesne vezi sosedstva že
 popustile in je zlasti prenehal stari, v jedru kolektivistično &
 urejevani način obdelovanja zemlje, je ^{imela} soseska oziroma je
^{imela v življenju ljudi} sosedstvo še vedno ~~imelo~~ veliko in važno vlogo. ~~v življenju~~

ljudi. ~~Nekateri od njih so vedno ostali in še tisto, kar jim je~~
~~moral vsak pramnik~~ Res je imel odslej vsak posameznik
 navadno
 svoj kos zemlje, ~~pramnik~~ več kosov, ki jih je obdelo-
 val, kakor je pač hotel. Vendar je ostalo tudi tu še vedno
 vse polno primerov, ~~kjer se~~ da se je moral ozirati na druge
 in se po njih ~~pramnik~~ ravnati, to in ono opustiti, jim pomagati
 itd. Vendar smemo reči, da je v tej dobi težišče ^dsosestva preš-
 lo s polja v sosesko, hočem reči v naselje samo. Tu je osta-
 la še vedno živa tista vez skupnosti, ki je prebivalce enega
 in istega naselja že prej družila, ~~ter~~ se je v različnih pogle-
 dih celo okrepila.

Predvsem so vzporedno z naraščanjem in izpopolnje-
 vanjem posameznih naselij rasle in se večale tudi razne skupne
 naloge in potrebe, n. pr. skrb za varnost ^{sovrzniki}pred ognjem in drugimi
 nezgodami, zlasti ponoči /nočni čuvaji/, vzdrževanje skupnih
 poti, mostov itd. Poleg tega ~~v sosedstvu~~, zlasti se pod vpli-
 vom ~~krščanstva~~, nujno razvil ~~in čut za medsebojno po-~~
~~moč~~, n. pr. ob nujnih delih, boleznih itd. V tem pogledu je ravno

tega je preprosto kmečko življenje v soseski tako rekoč samo ~~po~~ po sebi nudilo mnogo prilik in pobud za to, da so ljudje ~~lahko~~ lahko drug drugemu priskočili na pomoč in ~~mu~~ izdatno pomagali. To je bilo toliko laže mogoče, ker s tem večinoma niso bile združene nikake večje, zgolj enostranske žrtve.

Če je n. pr. šel sosed ~~na~~ sam s svojimi ljudmi ali z živimo ob najhujšem delu pomagat sosedu, ali mu je posodil to in ono orodje, živino itd, je to storil tem raje in laže, ker je lahko že v naprej računil, da/bo oni ^{mu} ob ~~ta~~ podobni priliki to uslugo primerno ~~mu~~ vrnil. Isto velja za primere, ko je ena soseda pomagala drugi v boleznih in podobnih primerih, ali ji je dala od svojih odvišnih pridelkov to in ono, ~~kar~~ kar je ta nujno potrebovala, pa tega sama ni imela. Vse te take in podobne usluge, ki so si jih v preprostih kmečkih razmerah ljudje v istem naselju vse vprek med seboj iskazovali, ter tako drug drugemu po-

magali, so bile v resnici zasnovane na medsebojnem izravnavanju in poravnavanju.

evropskih

V ~~krščanskih~~ deželah je imelo pri tem važno vlogo

kajpak tudi krščastvo, ki ~~na~~^{je} na osnovi nauka o ljubezni do bližnjega močno gojilo in okrepilo čut in smisel za medsebojno pomaganje in podpiranje. To je bilo toliko bolj važno, ker ~~saxixaxixpxnxaxaxixjixyxnsaxaxixix~~ prebivalci istega naselja niso bili nikdar v vsem enaki, marveč so se ~~kažiki~~ tudi v najpreprostejših razmerah ločili po telesni moči in sposobnosti, po premoženju in različnih drugih takih okolnostih, zaradi katerih je bilo nujno, da so si medseboj pomagali se vzajemno podpirali.

Vsem tem več ali manj unanjim okolnostim, so se redno pridružile še vsakovrstne notranje n. pr. sorodstvene, prijateljske in druge take vezi, ki so prebivalce enega in istega kraja še tesneje med seboj združile in povezale. Tako so se zlasti v preprostih naturalno gospodarskih ali recimo kar kmečkih razmerah sorodstvene vezi razvile do take

razvile do take mere, da je bilo sosedstvo oziroma da so bili dobri odnošaji med sosedi v teh razmerah eno izmed najvažnejših dejstev in najbistvenejših pogojev koristnega in vsestransko zadovoljivega, zares občestvenega sožitja.

II.

Sosedstvo ~~po~~ prehodu v denarno gospodarstvo.

Prvotni naravni ter prav zato neposredno človeški odnosi med prebivalci istega naselja, iste soseske, so se pričeli najbolj vidno, lahko bi rekli kar bistveno spreminjati, ~~ko~~ odkar se je stari preprosti način gospodarstva pričel umikati ~~med~~ novemu, denarnemu, na trg naravnemu gospodarstvu. Dokler se je vse gospodarjenje posameznega človeka oziroma posamezne rodbine ali rodbinske zadruga sukalo samo okrog pridelovanja in izdelovanja najrazličnejših življenjskih potrebščin za lastno uporabo, toliko časa je bila vsa stvar^a dokaj prepresta. Tu se je tako rekoč samo po sebi razumelo, je bilo povsem naravno, ~~da~~ da je sosed s svojimi odvišnimi pridelki in tudi izdelki pomagal sosеду.

Saj drugače ^{za kmetičev} ~~za svoje odvišne pridelke~~ večinoma ni ~~imel ni~~ ^{vedel, kako bi jih koristno}
~~kako prave~~ uporabil. Na sprotno, največkrat bi se mu pokvari-
 le in brez koristi uničile. Prav tako ^{si je lahko v teh razmerah} je s svojimi delovni-
 mi silami in ^{s svojim} časom svobodneje razpolagal, ~~se~~ je laže/~~raj~~ od svojega dela
 utrgal in drugim pomagal,

Kakor hitro pa se je pričelo širiti in uveljavljati
 moderno denarno gospodarstvo, je postalo vse to bistveno dru-
 gače. Domačo potrebo presegajoči pridelki in izdelki niso ^{bili} ~~tu~~
^{navadno} ~~ni~~ nič več "odvišni", vsaj ~~navadno~~ ne. ^{Nasprotno, zelo} ~~navadno~~ ~~postali~~
~~so postali~~ ^{lahko} ker jih je ~~bilo mogoče~~ na trgu pro-
 dati, to se pravi dobiti zanje denar, s katerim si ~~je je šlo~~
~~vek kupiti~~, kar ~~je~~ najbolj poželjivo, pa tega sam doma ^{minuti} ~~ni čim~~.
 Tako je denar postajal bolj in bolj tisto edino središče,
 okrog katerega se ^{svici} ~~je sukalo~~ vse ~~gospodarsko~~ gospodarsko
 ravnanje ljudi. Da bi pridobili čim več denarja, so ljudje
 pričeli polagoma sami namenoma ~~proizvajati~~ ~~predvsem~~
~~tak~~ ~~dobro~~, pridelovati predvsem le take sadeže, rediti tako
 živino in izdelovati take stvari, katerih sami niti niso po-

trebovali, vsaj ne tako nujno, marveč so jih od vsega začetka namenili za prodaja. Naravna posledica tega je bila, da ljud-
 svobodno
 je niso imeli nič več toliko ~~prakskega~~ razpoložljivih ~~čas~~
~~in~~ moči in prostega časa, marveč jim je postalo škoda vsake
~~min~~ stvari in vsake minute, ki bi jo lahko porabili za pri-
 dobitno delo.

sprememba

Vsa ta ~~razlika~~ se je toliko bolj občutila, ker
~~denarjem in~~ ~~drugimi~~
 je med različnimi stvarnimi dobrinami pa med denarjem ve-
 lika razlika zlasti v tem, da imaš različnih stvarnih dob-
~~rin~~, kmalu dovolj in preveč, ~~medtem~~ tako da jih sam niti prav
 porabiti ne moreš, medtem ko nima denarja nikdar nihče dovolj,
 kaj še preveč, hočem reči, toliko da ne bi več vedel, kaj naj
 ž njim počne. Nasprotno, čim več denarja ima kdo, tem več
 možnosti se mu odpira, da bi ga lahko še več, ~~na~~ veliko, da,
 neizmerno več porabil in potrošil.

Tako je vse gospodarsko udejstvovanje posameznikov,
 oziroma posameznih rodbin ali rodbinskih zadrug izgubilo
 tiste prvotne naravne meje, onstran katerih so lahko ~~z~~

najraznovrstnejšimi dobrinami in z delom drug drugemu pomagali ter se tako vzajemno podpirali in dopolnjevali.

S prehodom v moderno denarno in menjalno gospodarstvo, se vsakemu poedincu oziroma vsaki rodbini ali rodbinski za-
drugi odprla neomojena možnost dela in pridobivanja zase,
za kritje svojih lastnih potreb, tako da jim ni ostalo nič
odvišnega, s čemer bi lahko brez posebnih žrtv drug drugemu
pomagali, drug drugega podpirali.

Vprav ta sprememba pa je povsem naravno močno
vplivala na medsebojne ljudske in prav posebej tudi na so-
sedstvene odnose. Ljudje niso nič več gledali drug na drugega z
s prvotnega zgolj ali vsaj pretežno človeškega vidika, mar-
več so se hitro naučili misliti pri tem predvsem le na de-
narno korist ali škodo, ki se jim je od kakršnekoli zveze
ali sodelovanja z drugimi ljudmi obetala. Posli, hlapci in
dekle, ki so prej spadali k družini in imeli v ~~hiši~~ hiši vso
o skrb tudi za primer bolezni in na stara leta, so postali
v tem novem gospodarskem redu samo še najete in plačane

delovne moči, ki so s tem, ko prejmejo od gospodarja pogoje-
no plačilo povsem odpravljene in jih ne veže na hišo in
gospodarja ali gospodinjo nobena druga vez.

Isti hladni, računarski duh, ki je ~~izirgal~~ ~~poslek~~
~~prejšan~~ raztegal prejšno družinsko skupnost med gospodarjem
oziroma gospodarjevo družino in posli, je zavladal tudi v
~~razmerju~~ med sosedstvenih odnosih. Najprej in
najbolj živo se je to pokazalo v razmerju med trdnejšimi
kmečkimi posestniki pa siromašnimi kočarji in kmečkimi
delavci, ki so hodili večjim posestnikom delat ^{tu so} ~~za to~~ ~~pa se~~
prejemali od njih večinoma v naravi najrazličnejše potrebšči-
lahko
ne, živila, drva itd, tako da so ~~se~~, čeprav skromno, ^{vs} vendarle
~~se~~ takratnim razmeram ^{tu} dokaj primerno ^{izvelj.} ~~preživljali~~ ~~se~~ ~~in~~
~~se~~ ~~in~~ ~~in~~ ~~in~~. Tudi tu je prevladal denar in denarni račun,
ki ne pusti, da bi dali komu več, kot je zaslužil in zlasti
tudi ne, da bi ga vzeli v delo, če se nam ne obeta od tega
primerna denarna korist.

Ta miselnost, ki ^{je} ~~na ta način~~ spremenila vse prejšnje

~~oziroma pridobitni odnos.~~

III.

Šele ta pregled o razvoju sosedstvenega razmerja od prvotnih preprostih pa do med^ernih denarno gospodarskih razmer, nam nam ~~nekako~~ odkriva, kako moramo gledati na ~~sosed-~~^{lo}stveno razmerje v moderni industrijski naselbini. // To velja toliko bolj, ker imamo tu opravka z ljudmi, ki so popolnoma vključeni v moderni denarno gospodarski ~~sistem~~ red in sestav ter žive v največji meri, če ne kar izključno, le od tega, kar si z delom v tujem podjetju zaslužijo oziroma, kar si s svojim zaslužkom na trgu nabavijo. Prav zato je med temi ljudmi, še bolj kot na deželi razširjeno in udomačeno predvsem le denarno ocenjevanje in tehtanje vseh najraznovrstnejših odnosov do drugih ljudi. Človek, ki mora vse zaslužiti in vse v denarju plačati, se nehote navadi, da preceni vse, kar od drugih prejme ali pa ^{jim} mora ~~njim~~ dati oziroma žanje žrtvovati, v denarju, da vidi v tem ^{predvsem le} denarno korist ali pa škodo. Naravna posledica tega pa je, da so si taki

ljudje, tudi če živijo blizu skupaj ter se sicer dobro razumejo, v resnici le bolj tuji, kot ljudje, ^{ki} brez denarnega ocenjevanja neposredno drug drugega cenijo, se podpirajo ter si vzajemno pomagajo.

Poleg tega se prebivalci moderne industrijske ~~ne-~~ ~~seljine~~ po svojem gmotnem in socialnem položaju vsaj na splošno komaj kaj več razlikujejo. Zlasti v primerih z navadnih ^{po-} ^{deželska} ~~naseljen~~ ~~je~~, kjer žive drug poleg drugega ljudje, dokaj različnega gmotnega in socialnega položaja /trdni kmetiči, kmečki gruntarji, mali kmetje, bajzarji, gostači itd./ je običajno industrijsko ~~naseljen~~ ~~je~~ razmeroma zelo enovito. Če odštejemo kakšnega premožnejšega trgovca ali gostilničarja, in recimo še kakega boljšega obrtnika, je v takem ~~naseljen~~ ~~je~~ največkrat bore malo razlik ter prav zato tudi le razmeroma malo prilike ~~za~~ in možnosti za tako medsebojno dopolnjevanje in podpiranje različnih prebivalcev istega kraja, kot smo ga vajeni na deželi. Posebno v takih manjših industrijskih naseljih, ki so nastala okrog enega samega podjetja, ~~skraj~~ ni za kaj takega tako rekoč nikake

naravne osnove in podlage.

Kratko bi lahko označili to najvažnejšo razliko med navadnim podeželskim pa modernim industrijskim naseljem nekako takole: Podeželsko naselje je samo po sebi nekaka organična ali recimo kar občestvena enota, ki se različni njeni udje ~~drug~~ na drugega navezani ter ^{se} na ta način vzajemno dopolnjujejo in podpirajo. Moderna industrijska naselbina pa je le nekak ^{manjši} ~~skup~~ skupek ljudi, oziroma družin, ki ni med njimi -če izvzamemo sorodstvene vezi-nobene ^{druge neposredne,} ~~prave~~/skupnosti, marveč jih veže in spaja v celoto šele podjetje, v katerem delajo in služijo. Šele tu, v podjetju so prebivalci industrijske naselbine ~~čuti~~ spojene v posebno organično celoto, ali kakor danes pravimo, v posebno delovno občestvo. Ta njihova medsebojna povezanost pa ~~nima~~ ~~njihovim~~ prebivanjem v industrijski naselbini nikake prave zveze, ~~in~~ ~~je~~ marveč je od tega popolnoma neodvisna. To se opaža in čuti posebno v naselbinah, kjer prebivajo delavci in uslužbenci različnih podjetij. ~~Pa~~ ~~na~~ ~~raz~~ ~~pos~~ ~~red~~ ~~no~~ ~~je~~ ~~na~~ ~~o~~ ~~g~~ ~~led~~ ~~no~~ ~~vidi~~ ~~ti~~ ~~da~~ V takih pri-

odnosov v modernem ijdustrijskem naselju. Ne, s primerno vzgojo in zlasti tudi s primernim izboljšanjem gmotnih in socialnih razmer med delavstvom bi se dalo brez dvoma tudi tu marsikaj izpopolniti in izboljšati. Poleg tega je tudi v industrijskem naselju več kot dovolj prilike za tisto pretežno osebno podporo in pomoč, ki smo jo, posebno še kot kristjani in katoličani, drug drugemu dolžni, vselej, kadar ga vidimo v stiski, bolezni itd. Toda ta ~~je~~ dobrodelnost ~~ni~~ ne sloni toliko na sosedstvenem razmerju kot na obče človeških častvih in dolžnostih. Mimo tega pa moramo reči, da so meje intenzivnega sožitja med sosedi v industrijskem naselju že po naravi mnogo ožje kot v kmečkih ~~naseljih~~ naseljih. Tega ni mogoče bistveno spremeniti

~~meniti~~. Prav za to pa je pri industrijskem delavstvu važ-
nejše od njegovih sosedstvenih odnosov, ki jih seveda tudi
ne smemo zanemarjati, da se poglobi in zares občestveno ure-
di njegovo razmerje do podjetja, kjer je zaposleno. ~~Prav tako~~
^{drugo}
Kako to storiti in doseči, to je kajpak/veliko in zamotano
vprašanje.

✓